

“คนหลับ”

กลุ่มคนเก็บขยะยังชีพ โรงงานกำจัดขยะ จังหวัดนครศรีธรรมราช

ชลลดา แสงมณี*

ในสังคมไทยยังมีกลุ่มคนผู้ด้อยโอกาสจำนวนหนึ่งที่ต้องแสวงหาทรัพยากรเพื่อการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม กลุ่มคนกลุ่มนี้จึงหันมาให้ความสำคัญกับ “ขยะ” ซึ่งเป็นสิ่งที่คนส่วนใหญ่มองข้ามและไม่ให้ความสนใจหรือไม่ให้ความสำคัญเลยแม้แต่น้อย ขยะเมื่อถูกนำมาใช้โดยกลุ่มคนกลุ่มนี้ทำให้ขยะกลายเป็นสิ่งที่มีค่ามีความสำคัญและมีประโยชน์อย่างมากมาย สามารถทำให้กลุ่มคนกลุ่มนี้มีโอกาสดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้ด้วยทรัพยากรที่ตนเองได้เสาะแสวงหา แม้ว่าทรัพยากรเหล่านี้จะเป็นสิ่งที่สกปรก (Dirt) และน่ารังเกียจสำหรับกลุ่มคนอีกหลายๆ กลุ่ม แต่กลุ่มคนกลุ่มนี้ก็มีวิธีการหรือความสามารถที่จะเล่นแร่แปรธาตุสิ่งที่ไม่มียุคค่าให้มีค่าหรือมีราคา และเป็นที่ยอมรับของสังคมได้

ขยะในฐานะ “ทรัพยากรขายขอบ” ถูกมองว่าเกิดจากความเสื่อมของสังคมที่มุ่งแต่บริโภคและใช้ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็น อำนวยในการบงการจิตสำนึกของผู้คนที่อาศัยอยู่ในสังคมลดน้อยลง ทำให้ปริมาณขยะเพิ่มปริมาณมากขึ้น ขยะเมื่อถูกคิดตราว่าเป็น ทรัพยากรขายขอบ ดังนั้นผู้ที่เข้าไปข้องเกี่ยวกับขยะจึงถูกตีตราไปในลักษณะที่เป็นชนชั้นต่ำ ด้อยศักดิ์ศรีด้อยการศึกษา สกปรก ไม่มีหนทางทำมาหากินอย่างอื่น กลุ่มคนกลุ่มนี้ได้กลายเป็นกลุ่ม “คนหลับ” เป็นกลุ่มคนที่ถูกสังคมมองข้าม ถูกตีค่าว่าด้อย ถูกมองว่าเป็นภาระของสังคม หรือเป็น “คนขายขอบ” เหมือนกับขยะที่ถูกมองว่าเป็น “ทรัพยากรขายขอบ”

สภาพทั่วไปของกลุ่ม “คนหลับ”

“กลุ่มคนหลับ” หรือ “กลุ่มคนเก็บขยะยังชีพ” ที่มาเก็บขยะในโรงงานกำจัดขยะ จังหวัดนครศรีธรรมราช อยู่เป็นประจำ มีจำนวนประมาณ 50-70 คน มีทั้งเด็ก ผู้ใหญ่ และคนชรา แต่ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ใหญ่วัยกลางคน ซึ่งมีทั้งผู้หญิงและผู้ชาย บางคนมาเพียงลำพังแต่ในขณะที่บางคนมาเป็นครอบครัว ขยะที่คนกลุ่มนี้ต้องการส่วนใหญ่ ได้แก่ ขวดแก้ว(ขวดเบียร์ ขวดน้ำปลา และขวดเหล้า เป็นต้น) พลาสติก (กะละมังพลาสติก ขวดพลาสติก และภาชนะต่างๆ ที่เป็นพลาสติกทุกชนิด) กระดาษ(กระดาษลัง กระดาษสี และกระดาษขาวดำ เป็นต้น) เหล็ก(เหล็กเส้น เหล็กแผ่น และเหล็กรูปพรรณอื่นๆ) อลูมิเนียม (กระป๋องน้ำอัดลม กระป๋องเบียร์ และกระป๋องเครื่องดื่มอื่นๆ) ซึ่งขยะประเภทนี้จะมีปริมาณมากขึ้นตามลำดับ

เมื่อชุมชนมีสภาพทางเศรษฐกิจดีขึ้น (เทศบาลตำบลปากแพรก : 7) ฯลฯ เมื่อเก็บได้แล้วก็จะนำไปจำหน่ายยังร้านที่รับซื้อ หรือบางคนก็อาจจะรอจำหน่ายในบริเวณโรงงานกำจัดขยะ เพราะจะมีรถเข้ามารับซื้อถึงที่ แต่จะซื้อในราคาที่ถูกลงกว่า ดังนั้นบางคนที่ไม่สะดวกที่จะขนย้ายขยะเพื่อนำออกไปจำหน่ายยังร้านที่รับซื้อก็จะจำหน่ายกับรถที่เข้ามารับซื้อ แต่ในขณะที่บางคนที่สามารถนำออกไปจำหน่ายยังร้านที่รับซื้อข้างนอกได้ก็จะนำออกไปจำหน่ายเอง เพราะจะได้ราคาดีกว่า สำหรับคนที่ต้องการจะนำขยะไปจำหน่ายยังร้านรับซื้อข้างนอก แต่ไม่มีพาหนะเป็นของตนเองก็จะเหมารถขนย้ายขยะออกไป โดยต้องจ่ายค่าเหมารถเที่ยวละ 150 บาท

ภาพที่ 1 สภาพทั่วไปของ "ออฟฟิศ" ของกลุ่มคนเก็บ (กองขยะ)

กลุ่มคนเก็บขยะยังชีพเหล่านี้จะเข้ามาเก็บขยะทุกวัน จะไม่มีวันหยุด แม้ว่าฝนจะตกหนักสักเพียงใดก็ตาม เพราะในการมาเก็บขยะในแต่ละวันนั้นคือที่มาของรายได้ โดยจะเริ่มเข้ามาเก็บตั้งแต่เช้าจรดเย็น คือตั้งแต่เวลาประมาณ 08.30-16.00 น. ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่โรงงานกำจัดขยะเปิดทำการ บางคนก็นำข้าวห่อจากบ้านมาทานที่เพิงของตนเองที่ได้สร้างขึ้นในบริเวณที่เก็บขยะ แต่บางคนก็มาซื้อทานที่บริเวณเก็บขยะ เพราะจะมีแม่ค้านำอาหารเข้ามาขาย ซึ่งก็จะมีทั้งแม่ค้าขายที่เข้ามาขายเฉพาะตอนเที่ยง และแม่ค้าที่ตั้งโต๊ะขายที่บริเวณกองขยะ โดยแม่ค้าคนที่ตั้งโต๊ะขาย เครื่องดื่มและอาหารที่บริเวณกองขยะ เมื่อเวลาปลอดลูกค้า ก็จะเข้าไปเก็บขยะขายด้วย หรือไม่ก็จะรับจ้างแยกขยะ กล่าวคือ คนที่เก็บขยะ ก็จะเก็บขยะทุกชนิดที่สามารถจำหน่ายได้ โดยที่จะต้องเข้าไปหาขยะตามกองขยะ ซึ่งจะอยู่ลึกเข้าไปด้านใน เมื่อหาขยะได้ก็จะนำออกมาตั้งกองไว้บริเวณข้างนอก แล้วอาจจะมาแยกขยะเองตอนหลัง แต่ในขณะที่บางคนหาขยะเพียงอย่างเดียว แล้วจ้างคนแยกขยะ เพราะจะได้ไม่เสียเวลา โดยในการจ้างแยกขยะจะจ้างแยกออกเป็นประเภทๆ ได้แก่ ขวดแก้ว พลาสติก กระดาษ เหล็ก อลูมิเนียม ฯลฯ ซึ่งในการจ่ายค่าตอบแทนให้กับคนที่รับจ้างแยกขยะ ก็ขึ้นอยู่กับปริมาณขยะที่แยกถ้าขยะที่แยกมีจำนวนมากเมื่อจำหน่ายได้ราคามากก็จะได้รับ

ค่าตอบแทนมากตามตัว แต่ถ้าจำหน่ายได้ราคาน้อยก็จะได้รับค่าตอบแทนน้อยด้วย ซึ่งราคา
ค่าตอบแทนตรงนี้จะเป็นที่รับรู้กันทั้งผู้จ้างและผู้รับจ้างแยกขยะ

ภายในบริเวณกองขยะ หรือ “ออฟฟิศ” (Office) ของกลุ่มคนหลักกลุ่มนี้ จะมีการสร้างเพิง
ขึ้นเพื่อใช้สำหรับหลบแดด หลบฝนในแต่ละวัน ซึ่งเป็นการสร้างเพิงขึ้นแบบง่ายๆ ไม่มีความ
ทนทานมากนัก แต่ก็พอเป็นที่ที่ใช้หลบแดด หลบฝนได้ หากฝนตกไม่หนักมากนัก โดยพวกเขา
จะใช้เพิงเป็นสถานที่ที่ทำการคัดแยกขยะ นั่นก็คือว่าเมื่อพวกเขาเก็บขยะมาได้ส่วนหนึ่ง พวกเขาก็
จะนำขยะที่เก็บมาได้กลับมาไว้ที่เพิงเพื่อทำการคัดแยกขยะออกเป็นประเภทๆ พร้อมทั้งทำการ
บรรจุกระสอบ หรือถุงพลาสติกต่างๆ ที่เตรียมไว้ เพื่อรอจำหน่าย แต่ก็มีอีกหลายๆ คนที่ไม่มีเพิง
โดยกลุ่มที่ไม่มีเพิง ก็จะใช้ประโยชน์จากใต้ร่มไม้ เป็นสถานที่ที่ทำการคัดแยกขยะ แต่กลุ่มนี้จะ
ค่อนข้างลำบากนิดหนึ่ง เพราะได้ร่มไม้จะอยู่ห่างออกไปจากกองขยะเล็กน้อย ไม่เหมือนกับเพิงที่
สร้างขึ้นในบริเวณกองขยะ จึงทำให้มีความสะดวกในการขนหรือนำขยะมาคัดแยกมากกว่า

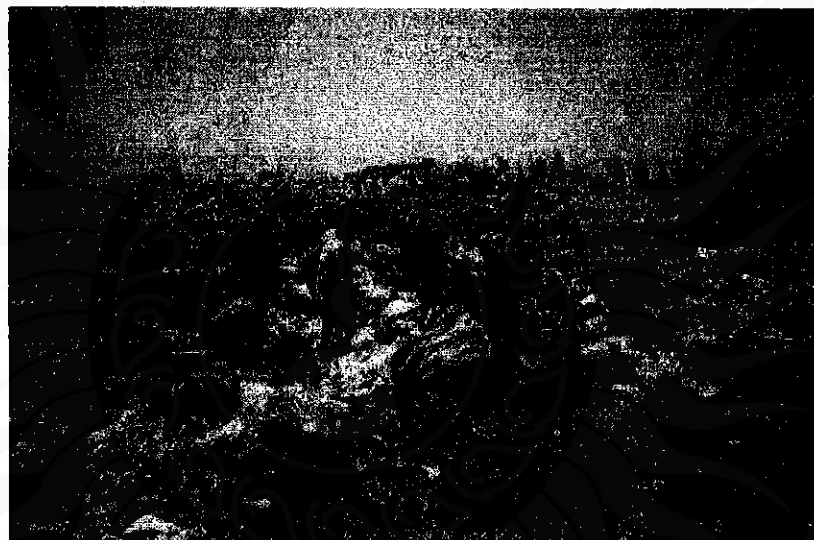

ภาพที่ 2 ที่พัก (เพิง) ภายในออฟฟิศ

ในภาวะเศรษฐกิจที่ตกต่ำตั้งแต่ปี 2540 ถึงปัจจุบันส่งผลให้ปริมาณคนเก็บขยะยังชีพมี
จำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เพราะหาใครจะมาเก็บก็ได้ ไม่ได้มีการห้าม หรือมีกลุ่มอิทธิพลเข้ามาเกี่ยวข้อง
แต่อย่างใด และในการเข้ามาเก็บขยะก็ไม่ต้องจ่ายเงินให้แก่ฝ่ายใดทั้งสิ้น ทุกคนสามารถเข้ามาเก็บ
ขยะในบริเวณแห่งนี้ได้อย่างอิสระ หน่วยงานเทศบาลซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบและเป็นเจ้าของโรงงาน
กำจัดขยะ ก็ไม่ได้เข้ามายุ่งเกี่ยวกับกลุ่มคนเก็บขยะยังชีพแต่อย่างใด และในช่วงปิดเทอมจะมีกลุ่ม
คนเก็บขยะเพิ่มมากขึ้น เพราะเป็นช่วงที่นักเรียนนักศึกษาปิดเทอม นักเรียนนักศึกษาบางคนจึงเข้า
มาเก็บขยะเพื่อหารายได้ และในขณะที่บางคนก็ติดตามมาช่วยครอบครัวเก็บขยะ

ภาพที่ 3 ที่พักแห่งหนึ่ง (ได้รื้อไม้) ภายในออฟฟิศ

ภาพที่ 4 เด็กนักเรียนผู้ชายคนหนึ่งติดตามมาช่วยครอบครัวเก็บขยะ
ในช่วงปิดภาคเรียน

ในขณะที่ปริมาณคนเก็บขยะยังมีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ แต่ในทางกลับกันปริมาณขยะที่สามารถเก็บนำไปจำหน่ายได้ที่ถูกนำมาทิ้งในโรงงานกำจัดขยะแห่งนี้กลับมีจำนวนลดลง ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากปัจจัยหลายปัจจัยด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นเส้นทางการลำเลียงขยะที่ต้องผ่านกลุ่มคนอีกหลายกลุ่มที่หารายได้จากขยะเช่นเดียวกับกลุ่มคนเก็บขยะยังชีพกลุ่มนี้ จึงทำให้ปริมาณขยะที่ต้องการมีจำนวนลดลง

การที่ชุมชนหลายแห่งได้จัดตั้งธนาคารมูลฝอย (Garbage Bank) ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลทำให้ปริมาณขยะมีจำนวนลดลง เพราะในปัจจุบันนี้มีผู้คนจำนวนหนึ่งที่ไม่ทิ้งขยะแต่จะนำขยะไปแยกแล้วสะสมเพื่อนำไปฝากธนาคารมูลฝอย เพื่อแลกกับสิ่งของ ไม่ว่าจะเป็น ข้าวสาร

อาหารแห้ง น้ำปลา น้ำตาล ฯลฯ หรือสะสมคะแนนเพื่อถอนเป็นสิ่งของใช้ที่มีราคาสูงขึ้น ได้แก่ อุปกรณ์การศึกษา จักรยาน ฯลฯ ตามความชอบ ทั้งนี้ก็เพื่อสร้างวัฒนธรรมใหม่ในการแยกขยะ และเพื่อลดปริมาณขยะ รวมทั้งการกำจัดขยะมีพิษ ซึ่งเป็นการสร้างจิตสำนึกที่ดีให้เกิดขึ้นแก่ประชาชน และเป็นการสร้างวัฒนธรรมใหม่ในการมีส่วนร่วมของชุมชนด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม อีกทั้งยังช่วยเสริมให้ เสถียรภาพในด้านอื่นๆ มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง

สาธารณูปโภคใน “ออฟฟิศ” (Office) ของกลุ่มคนหนีบ

บริเวณกองขยะ หรือ “ออฟฟิศ” ของกลุ่มคนหนีบกลุ่มนี้ เมื่อก่อนจะมีการนินทาว่าเชื่ออยู่เป็นประจำ แต่ในปัจจุบันนี้นานๆ จะมีการนินทาว่าเชื่อสักครั้ง และในบริเวณดังกล่าวก็ไม่มีห้องน้ำ ห้องส้วม เมื่อเวลาปวดก็ต้องวิ่งเข้าไปบริเวณด้านหลังกองขยะทั้งที่เมื่อก่อนเคยมี แต่ในปัจจุบันเมื่อห้องน้ำห้องส้วมพังและชำรุด ก็ไม่ได้มีการก่อสร้างใหม่แต่อย่างใด แต่ก็นับว่ายังโชคดีที่ใน “ออฟฟิศ” แห่งนี้ยังมีก๊อกน้ำประปาที่คนกลุ่มนี้สามารถใช้ชำระร่างกาย และซักเสื้อผ้าที่ใส่ล้างลงตอนปฏิบัติหน้าที่บนกองขยะในแต่ละวันได้ และนอกจากนี้ก็ยังมีไฟฟ้าให้ใช้อีกด้วย แต่ต้องไปใช้ที่บริเวณที่จัดไว้ให้ (เฉพาะที่ที่มีปลั๊กไฟ) โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายแต่อย่างใด

นอกเหนือจากสาธารณูปโภคต่างๆ เหล่านี้ที่กล่าวถึงแล้ว ทางเทศบาลนครนครศรีธรรมราช ยังคอยดูแลเอาใจใส่กลุ่มคนเก็บขยะซึ่งมีกลุ่มนี้ โดยการแจกสบู่หรือผงซักฟอกสำหรับใช้ทำความสะอาดอยู่อาศัย โดยให้เจ้าหน้าที่ของเทศบาลที่ทำงานในสำนักงานที่ตั้งอยู่ในบริเวณ โรงงานกำจัดขยะนำเข้าไปแจกในบริเวณกองขยะ

“แต่ก่อนเคยมีห้องน้ำแต่ตอนนี้ไม่มีแล้ว เวลาปวดก็วิ่งหาที่เอาเอง”

“นายกแกใจดี แกให้คนเอาสบู่มาแจกให้บ่อยแหละ”

“เขาเอาสบู่มาแจกเกือบทุกเดือนแต่ก่อน แต่ช่วงนี้นานๆ แจกที ไม่โร้ไซ้”

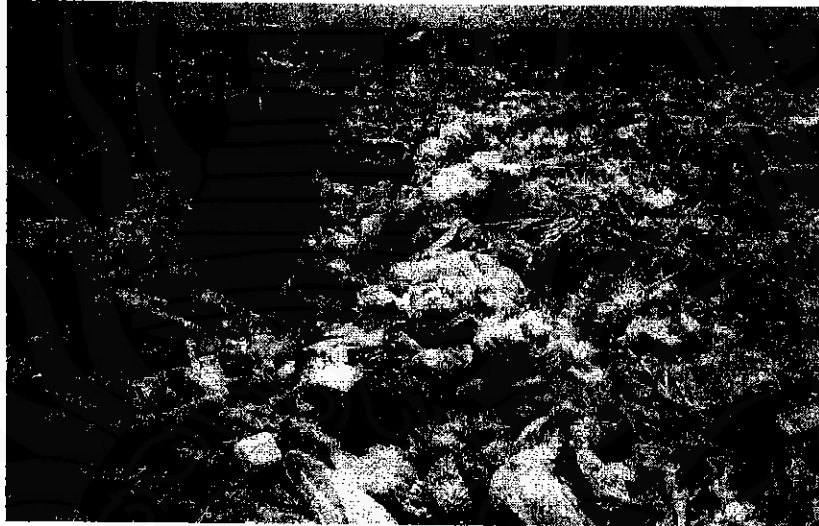
(เมื่อก่อนเขาเอาสบู่มาแจกเกือบทุกเดือน แต่ช่วงนี้นานๆ มาแจกสักครั้งหนึ่ง ไม่ทราบว่าจะทำไม)

กองขยะที่มาของรายได้หลายกลุ่มอาชีพ

สิ่งบางสิ่งอาจไม่มีค่าและไม่เป็นที่ต้องการสำหรับใครหลายคน แต่ในสิ่งเดียวกันนั้นเอง กลับกลายเป็นสิ่งที่มีค่าและเป็นที่ต้องการสำหรับใครอีกหลายคนเช่นเดียวกับขยะ ขยะเป็นสิ่งที่หลายคนไม่ต้องการแล้วทิ้งไป ขยะเมื่อถูกนำมาทิ้งรวมกันจนกลายเป็นกองขยะ ขยะก็ได้กลับกลายเป็น

มาเป็นสิ่งที่มีค่าสำหรับกลุ่มคนบางกลุ่ม เป็นแหล่งที่มาของรายได้ที่ทำให้เขาสามารถประทังชีวิตอยู่ได้ในแต่ละวัน โดยไม่ต้องอดตาย กองขยะคือสถานที่ประกอบอาชีพอย่างดีเยี่ยมสำหรับอาชีพบางอาชีพ ไม่ว่าจะเป็นอาชีพค้าหาเศษขยะไปจำหน่าย อาชีพปลูกผักและเก็บผัก เป็นต้น

กองขยะเปรียบเสมือนกองเงินกองทองสำหรับกลุ่มอาชีพค้าหาเศษขยะ ขยะหลายชนิดเป็นสิ่งที่มีความและเป็นที่ต้องการของทุกคนที่อยู่ในกลุ่มอาชีพนี้ บางครั้งถึงขนาดมีการแย่งชิงกันจนเกิดการทะเลาะเบาะแว้งกันเองในกลุ่มอาชีพเดียวกัน เพื่อให้ได้มาซึ่งการครอบครองขยะ

ภาพที่ 5 กิจกรรมในชีวิตประจำวัน

กองขยะนอกจากเป็นสถานที่ประกอบอาชีพและเป็นแหล่งที่มาของรายได้ของกลุ่มคนเก็บขยะยังชีพแล้ว กองขยะยังเป็นแหล่งที่มาของรายได้ของกลุ่มคนเก็บผักและปลูกผักอีกด้วย เพราะด้านหลังและบริเวณรอบๆ กองขยะนั้นจะอุดมสมบูรณ์ไปด้วยพืชผักบางชนิด เช่น ผักบุ้ง มะเขือ มะเขือเทศ พริก มะละกอ และผักตำลึง เป็นต้น พืชผักเหล่านี้งอกขึ้นในบริเวณดังกล่าวได้ก็เนื่องจากเมล็ดหรือพืชผลที่เสียและได้ถูกนำมาทิ้งในบริเวณดังกล่าว เมื่อนานๆ เข้าก็ได้เจริญเติบโตให้ลูกให้ผล และสามารถนำมาใช้ปรุงประกอบอาหารได้ ในแต่ละวันจะมีชาวบ้านในบริเวณใกล้เคียงเข้ามาเก็บพืชผักเหล่านี้ไปจำหน่ายยังตลาด โดยนำรถโซล (สามล้อเครื่องพ่วงข้าง) เข้ามาบางคนก็มาคนเดียว แต่ในขณะที่บางคนก็มาเป็นครอบครัว แต่กลุ่มอาชีพนี้ก็มีเพียงไม่กี่คนเท่านั้นที่เข้ามาเก็บพืชผักในบริเวณดังกล่าว นอกจากมาเก็บพืชผักแล้วก็จะมีความที่เข้ามาหารากผักบุ้ง (บริเวณโคนต้นผักบุ้ง) ที่ถูกนำมาทิ้งรวมกันกับขยะอื่นๆ ในกองขยะ ทั้งนี้เพื่อที่จะนำไปปลูกต่อ โดยการนำไปทิ้งไว้ในแหล่งน้ำใกล้ๆ บ้าน เพื่อปล่อยให้ผักบุ้งได้เจริญเติบโตเองตามธรรมชาติ เมื่อผักบุ้งเจริญเติบโตจนได้ขนาดก็ค่อยเก็บไปขาย โดยกลุ่มคนเก็บผักและปลูกผักเหล่านี้จะไม่เก็บเศษขยะอย่างอื่น แต่จะต้องการแต่เฉพาะส่วนต่างๆ ของพืชผักที่สามารถนำไปปลูกและจำหน่าย

ได้เท่านั้น สำหรับพืชผักที่เก็บมาได้ในแต่ละครั้งจากบริเวณกองขยะ เมื่อนำไปขายยังตลาดจะขายได้ครั้งละประมาณ 100 กว่าบาท

บริเวณกองขยะนอกจากเป็นแหล่งที่มาของรายได้ของ 2 กลุ่มอาชีพดังกล่าวแล้ว บริเวณกองขยะยังเป็นที่รวมหรือที่พบเจอของกลุ่มอาชีพอีกหลายอาชีพ เช่น แม่ค้า พ่อค้าที่จำหน่ายของกิน นายทุนที่รับซื้อเศษขยะ พนักงานขับรถเกลี่ยขยะ และพนักงานบรรดชนขยะของเทศบาลที่รับเหมาโดยเอกชน เป็นต้น

จาก “คนขายขอบ” สู่อำชีพ “กลุ่มคนหนีบ”

ก่อนที่จะเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มคนเก็บขยะยังชีพ หรือ “กลุ่มคนหนีบ” กลุ่มคนเหล่านี้ก็มีสภาพชีวิตที่ไม่ได้แตกต่างจากสภาพคนหนีบที่เป็นกลุ่มอาชีพนี้สักเท่าไรนัก เพราะก่อนที่จะย่างก้าวเข้ามาสู่อชีพเก็บขยะยังชีพ กลุ่มคนเหล่านี้ก็เป็นกลุ่มคนหนีบมาก่อน แต่เป็นคนหนีบในอีกลักษณะอาชีพหนึ่ง หรือจะแปลอีกนัยหนึ่งก็คือ กลุ่มคนเหล่านี้เมื่อก่อนก็เคยเป็นคนขายขอบนั่นเอง และในปัจจุบันถึงแม้จะเปลี่ยนอาชีพแต่ก็ยังคงอยู่ในพื้นที่ขายขอบ ไม่ได้ขยับไปสู่พื้นที่ที่เป็นจุดศูนย์กลางแต่อย่างใด จะมีก็แต่จะขยับออกไปสู่พื้นที่ที่เป็นขายขอบมากยิ่งขึ้น เพราะ “กลุ่มคนหนีบ” กลุ่มนี้ ถูกมองว่าเป็นพวกสกปรก ต่ำต้อย และน่ารังเกียจ ทำให้ส่งผลต่อความสัมพันธ์ทางสังคมและวิถีปฏิบัติที่มีต่อกัน ขณะเดียวกันกลุ่มคนหนีบกลุ่มนี้ก็มีพรหมแดนของตนเอง มีรูปแบบชีวิต ประสบการณ์ชีวิต และการดำเนินชีวิตของตนเองที่แตกต่างออกไปจากกลุ่มอาชีพอื่นๆ

ก่อนที่จะก้าวเข้ามาสู่อชีพคนเก็บขยะยังชีพ กลุ่มคนหนีบเหล่านี้ส่วนใหญ่เคยประกอบอาชีพรับจ้างมาก่อน ซึ่งเป็นงานที่ไม่จำเป็นต้องใช้ความชำนาญหรือเงินลงทุนมากนัก ไม่ว่าจะเป็นแรงงานก่อสร้าง ซึ่งโดนผู้รับเหมาเบียดค่าแรง เลยต้องออกจากงานก่อสร้าง แล้วก้าวเข้ามาสู่อชีพคนเก็บขยะยังชีพ หรืออาชีพรับจ้างทั่วไป ซึ่งรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย เลยต้องออกจากงานและก้าวเข้ามาสู่อชีพนี้ เพราะอาชีพนี้มีรายได้มากกว่าและมีความอิสระกว่า หรือแม้แต่อาชีพขับรถบรรทุก 10 ล้อ ที่รายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่ายเช่นกัน เพราะต้องเสียเงินไปกับค่ายาบ้า ค่าน้ำมัน ค่าทางด่วน หรือแม้แต่ค่าสวย

“แต่ก่อนที่ทำงานที่ห้างสหไทย แต่รายได้ไม่พอจ่าย เลยมาเก็บขยะรายได้ดีกว่าอิสระด้วย”

“แต่ก่อนป้าทำงานก่อสร้างแถวๆ นี้แหละ แต่ไม่ได้เบียด คนจ่ายเบียดเขาหนีไปไม่ยอมจ่ายค่าแรง เห็นคนอื่นเขามาเก็บขยะกัน เลยลองมาเก็บแล เห็นรายได้ดีเลยมาเก็บตลอด”

“ต้องเสียค่าน้ำมันเอง นอกจากค่าน้ำมันแล้ว ยังต้องเสียค่ากิน ค่าทางด่วน ค่าสวย ถึงค่ายาบ้าด้วย เพราะช่วงนั้นเสพยาบ้า ถ้าไม่เสพยาบ้า ไม่มีแรง ขับรถไม่ไหว พอเป็นพันนี่ถึงไม่พอจ่ายเลยเลิกขับ”

“แต่ก่อนพี่เป็นแม่ค้าทำไก่เซียด”

จาก “คนชายขอบ” ผู้ “กลุ่มคนหลิบ” สะท้อนให้เห็นมุมมองและแง่คิดบางอย่างเกี่ยวกับสภาพชีวิตของกลุ่มคนบางกลุ่มในสังคม ที่ไม่มีโอกาสมากนักในการที่จะเลือกบางสิ่งบางอย่างให้กับชีวิตของตนเอง เนื่องจากโดนจำกัดพื้นที่ทางโอกาสในหลายๆ ด้าน ไม่ว่าจะโดนจำกัดพื้นที่ทางโอกาสด้วยตัวคนของตนเองหรือด้วยตัวของสังคมก็ตาม

“ขยะ” ทรัพยากรชายขอบในฐานะสินค้า

“ขยะ” ได้ถูกนำมาเปลี่ยนเป็นสินค้า ในการแลกเปลี่ยนในรูปของตัวเงินสด ซึ่งภายใต้การแลกเปลี่ยนเหล่านี้นำไปสู่การสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมแบบต่างๆ แม้ว่าขยะจะถูกแปลงความหมาย เป็น “สินค้า” แต่เป็นสินค้าที่อยู่ในฐานะเศรษฐกิจนอกระบบ และการแลกเปลี่ยนในชีวิตประจำวันของกลุ่มคนเหล่านี้ นอกเหนือการแลกเปลี่ยนโดยปกติแล้วพบว่า ภายใต้การแลกเปลี่ยนหรือการซื้อขายทรัพยากร “ขยะ” เหล่านี้พบว่ามีความสัมพันธ์ทางสังคมแอบแฝงอยู่ ทั้งในแง่ของการเข้าถึงทรัพยากร หรือระบบอุปถัมภ์ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ทรัพยากรชายขอบเหล่านี้ถูกแปลงเป็นสินค้า โดยกระบวนการกลายเป็นสินค้า (Commodification) ให้อยู่ในมาตรฐานของระบบคุณค่าเดียวกัน นั่นคือ “ค่า” หรือ “ราคา” เป็นเงินตรา

ความหลากหลายของทรัพยากร “ขยะ” เมื่อถูกนำมาคัดเลือก ผ่านกระบวนการต่างๆ โดยวิธีการของคนกลุ่มเก็บขยะยังชีพ พบว่า ขยะสามารถแปลงคุณค่าของมันเป็นเงินตรา และเขาได้นำ “สินค้า” เหล่านี้ส่งกลับคืนให้แก่กลุ่มคนที่อยู่ในเมือง หรือส่งเข้าสู่ระบบการผลิตของเมือง เช่น โรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ ด้วยเหตุนี้เมื่อทรัพยากรขยะถูกแปลงโฉมให้เป็นสินค้าแล้ว ขยะก็ได้หันกลับเข้าสู่ระบบการผลิตและบริโภคของกลุ่มคนที่อยู่ในเมืองอีกครั้งหนึ่ง

ภาพที่ 6 “ขยะ” ทรัพยากร “ชายขอบ”

เมื่อทรัพยากรขายขบอย่าง “ขยะ” ถูกแปลงเป็นสินค้าที่มีค่าหรือมีราคา สินค้าเหล่านี้จะมีอัตราขึ้น-ลง โดยมีพ่อค้า แม่ค้า และโรงงานรับซื้อขยะเป็นผู้กำหนดราคา ขณะเดียวกันกลุ่มผู้รับซื้อเหล่านี้ก็ถูกกำหนดราคาจากโรงงานแปรรูป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ในการนำเข้า การขนส่ง ค่าจ้างแรงงาน เป็นต้น ดังนั้นราคา “ขยะ” จึง มีการขึ้น-ลง ในแต่ละช่วงเวลา

มุมมองต่ออาชีพของตนเอง

กลุ่มคนเก็บขยะยังชีพส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช เข้ามาสู่อาชีพนี้โดยญาติ และเพื่อนๆ ชักชวนหรือบางคนทำเฉพาะหน้าว่างจากการทำนา ทำไร่ หรือผู้ที่ว่างงานเนื่องจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ หรือทำเฉพาะในช่วงปิดภาคเรียน การเข้ามาประกอบอาชีพนี้นับว่าเป็นอาชีพที่เสี่ยง สังคมรังเกียจ แต่ถือว่าเป็นอาชีพที่สุจริต อิสระ ทั้งนี้เนื่องจากตนเองไม่มีความรู้ เพราะกลุ่มคนที่เข้ามาเก็บขยะในบริเวณโรงงานกำจัดขยะแห่งนี้ทุกคนมีการศึกษาน้อยและบางคนก็ไม่ได้เรียนหนังสือ และที่สำคัญก็คือกลุ่มคนเก็บขยะยังชีพเหล่านี้ไม่มีเงินทุนมากพอที่จะประกอบอาชีพอย่างอื่น ด้วยเหตุนี้จึงคิดยึดอาชีพนี้ให้เป็นแหล่งรายได้เพื่อเลี้ยงครอบครัวให้สามารถมีชีวิตรอดต่อไปในสังคมที่เต็มไปด้วยความเหลื่อมล้ำ เพราะอาชีพนี้ไม่ต้องกำหนดเวลาในการทำงาน ไม่ต้องเป็นลูกน้องใคร พอใจกับการประกอบอาชีพนี้

อย่างไรก็ตามในการประกอบอาชีพนี้ กลุ่มคนเก็บขยะยังชีพมีมุมมองตัวตน ที่สะท้อนออกมาใน 2 ด้าน คือ

ด้านบวก	กลุ่มนี้จะมองอาชีพของตนเองว่า เป็นงานอิสระ จะหยุดเมื่อไรก็ได้ ทำตอนไหนก็ได้ ไม่มีเจ้านาย สุจริต ไม่ต้องขอใครกิน รายได้ดีกว่าหลายๆ อาชีพ ทำแล้วสบายใจ
ด้านลบ	กลุ่มนี้จะมองอาชีพของตนเองว่าเป็นงานที่ต่ำต้อยทำงานหนัก สกปรก เสี่ยงอันตราย อาย หางของยาก ราคาไม่ดี ต้องทำเพราะไม่มีทางเลือกที่จะทำอาชีพอื่น

“ไม่เหน็ดเหนื่อยเท่าใด ชอบ หนักดี”

“ไม่อยากไปโรงเรียน อยากเก็บขยะมากกว่า ได้เบียดูด้วย”

“ในการมาทำงานอย่างนี้ ตนเองก็รู้สึกบดสี (อาย) เหมือนกัน แต่คิดว่าก็ยังคงดีกว่าไปเดินเก็บตามถังขยะ เพราะจะมีคนเห็น แต่ถ้ามาเก็บที่นี่ ไม่ค่อยมีคนเห็น และมีคนมาเก็บหลายคน เลยไม่ค่อยรู้สึกบดสีมากนัก เพราะต่างคนต่างก็มาเก็บเหมือนกับตนเอง เลยไม่รู้สึกบดสี”

“ในการทำอาชีพเก็บขยะนี้ พี่ไม่รู้สึกอาย รู้สึกเฉยๆ”

“เมื่อมาทำงานนี้รู้สึกเหนื่อย บางทีก็รู้สึกอายนิดหน่อยเหมือนกันที่ต้องมาทำงานแบบนี้ แต่ก็ต้องทำเพื่อปากเพื่อท้อง”

“ตอนที่มาเก็บก็รู้สึกอายนิดหน่อยเหมือนกัน แต่ตอนหลัง ๆ ก็เริ่มชิน”

“รู้สึกอับอาย โดยเฉพาะเวลาที่เจอเพื่อนก็จะต้องคอยหลบ”

ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและสังคมกับกลุ่มบุคคลภายในบริเวณ “ออฟฟิศ”

ในชีวิตประจำวันของการปฏิบัติหน้าที่ในการหารายได้เลี้ยงตัวเองและครอบครัว ของกลุ่มคนเก็บขยะยังชีพต้องเจอเจอและมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มบุคคลบางกลุ่ม รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มแต่ละกลุ่มจึงแตกต่างกันไปตามแต่วัตถุประสงค์ของความสัมพันธ์

1. ความสัมพันธ์ระหว่างคนเก็บขยะยังชีพด้วยกัน

พบว่ากลุ่มคนเก็บขยะยังชีพแม้จะรู้จักหน้าตาและสนิทสนมกัน แต่ก็ไม่ได้เกาะกลุ่มหรือรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งด้วยกันสม่ำเสมอ ความสัมพันธ์ระหว่างคนเก็บขยะยังชีพด้วยกันเป็นไปใน 2 ลักษณะ คือ ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน และความสัมพันธ์ที่อยู่บนพื้นฐานของความขัดแย้ง อันเนื่องมาจากการแย่งชิงเพื่อที่จะให้ได้มาซึ่งการครอบครอง “ขยะ” ซึ่งในบางครั้งมีการแย่งชิง “ขยะ” จนเกิดการทะเลาะเบาะแว้งกันเองในกลุ่มอาชีพเดียวกัน หรืออีกสาเหตุหนึ่งก็เนื่องมาจากการขโมย “ขยะ” กันเองในกลุ่มอาชีพเดียวกัน ดังที่พี่นุ้ยเล่าให้ฟังว่า “การมาเก็บขยะบางครั้งก็มีการแย่งขยะกัน จนถึงขนาดลงไม้ลงมือชกตีกันก็มี”

2. ความสัมพันธ์ระหว่างคนเก็บขยะยังชีพกับคนขับรถขนขยะ

พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างคนเก็บขยะยังชีพ กับคนขับรถขนขยะเป็นความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน โดยคนเก็บขยะยังชีพจะจ่ายค่าเหมายขยะให้กับคนขับรถขนขยะ ทั้งนี้เพื่อให้ได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ในขยะทั้งหมดที่รถคันดังกล่าวบรรทุกอยู่ ส่วนคนขับรถขนขยะก็จะได้รับเงินค่าเหมายขยะตอบแทน หรือบางครั้งคนเก็บขยะ

ยังชีพจะไม่จ่ายค่าเช่าเป็นตัว “เงิน” แต่อาจจะตอบแทนในลักษณะของสินน้ำใจ เช่น การซื้อน้ำดื่มหรือเครื่องดื่มบำรุงกำลังให้เป็นการตอบแทน เป็นต้น หรืออีกประการหนึ่งก็อาจจะเป็นไปในลักษณะของการช่วยเหลือขยให้กับคนขับรถขนขยะ โดยที่คนขับรถขนขยะไม่ต้องลงขยเอง เพื่อเป็นการแลกกับกรรมสิทธิ์ในการเป็นเจ้าของขยในรถคันดังกล่าว ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสัมพันธ์ที่ติดต่อกัน ดังเช่นกรณีของพี่เล็กและสามีที่มีรถขนขยบางคันให้ขยโดยไม่ต้องจ่ายค่าเช่าเหมือนกับคนอื่นๆ เพราะที่เล็กและสามีจะคอยช่วยเหลือขยให้กับคนขับรถขนขย โดยที่คนขับรถขนขยไม่ต้องลงขยเอง ดังนั้นขยในรถทั้งหมดคนขับรถจึงยกให้เป็นการตอบแทนสองสามีภรรยาที่ช่วยเหลือขยให้

3. ความสัมพันธ์ระหว่างคนเก็บขยยังชีพกับคนรับซื้อขย

พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างคนเก็บขยยังชีพกับคนรับซื้อขย เป็นความสัมพันธ์ ในระบบอุปถัมภ์สมัยใหม่ที่มีลักษณะเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างคู่ค้า เป็นธุรกิจที่ลูกค้า ซึ่งได้แก่ กลุ่มคนเก็บขยยังชีพ ไม่สามารถต่อรองเรื่องต่างๆ ได้ ผู้รับซื้อขยเป็นผู้ผูกขาดและควบคุมระบบการซื้อขยด้วยข้อมูลและการตั้งราคาขย รวมทั้งการตั้งเกรดขยที่เป็นสินค้า ในฐานะที่ขยเป็นสินค้าที่รับซื้อ รวมทั้งจำกัดความช่วยเหลือไว้เฉพาะเรื่องเฉพาะคน เช่น ในการเข้ามาซื้อขยของกลุ่มผู้รับซื้อที่เข้ามาซื้อในบริเวณกองขย ผู้รับซื้อจะให้ราคากลุ่มคนเก็บขยยังชีพที่เป็นขาประจำในราคาที่สูงกว่ากลุ่มคนเก็บขยยังชีพที่ไม่ได้เป็นขาประจำ และหากกลุ่มคนเก็บขยยังชีพที่ไม่ได้เป็นขาประจำ มีความต้องการที่จะขายขยให้กลับผู้รับซื้อที่ไม่ได้เป็นเจ้าประจำ บางครั้งอาจจะต้องมีการ โทรศัพท์ไปบอกผู้รับซื้อก่อนล่วงหน้า เพราะผู้รับซื้อส่วนใหญ่จะเข้ามาซื้อแต่เฉพาะขยของลูกค้าขาประจำเท่านั้น

นอกจากนี้กลุ่มคนเก็บขยยังชีพไม่สามารถเรียกร้องหรือต่อรองเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนที่เป็นธรรมอย่างการเป็นคู่ค้าในธุรกิจอื่นๆ ได้เลย กลุ่มคนเก็บขยยังชีพมีทางเลือกเพียงทางเดียวคือ จะขายขยในฐานะที่เป็นสินค้าให้แก่ร้านไหนเท่านั้น เงื่อนไขอื่นๆ เช่น การต่อรองราคา ช่วงเวลาที่ควรเก็บสินค้าไว้รอขายเมื่อได้ราคาดีกว่าก็ไม่สามารถทำได้ เนื่องจากกลุ่มคนเก็บขยยังชีพทั้งหมดเป็นคนจนที่ต้องการเงินสดมาใช้จ่ายในแต่ละวัน

สภาพปัญหาของกลุ่มคนหนีบ

“ปัญหาทุกปัญหาย่อมมีทางแก้” ประโยคนี้หลายๆ คนคงเคยได้ยินกันค่อนข้างบ่อย แต่ก็ยังมีปัญหาบางปัญหาที่ยังไม่สามารถแก้หรือหาทางออกได้ ซึ่งคงต้องใช้เวลาานพอสมควรในการ

แก้ปัญหา และในการประกอบอาชีพทุกอาชีพก็ไม่มีกลุ่มอาชีพใดๆ ที่ไม่มีปัญหา กลุ่มอาชีพคนเก็บขยะยังชีพเองก็เช่นเดียวกัน มีปัญหาหลายๆ ปัญหาที่เกิดขึ้นกับพวกเขา ซึ่งบางปัญหาก็เป็นปัญหาที่คล้ายๆ กับกลุ่มอาชีพอื่นๆ แต่ในขณะที่บางปัญหาก็แตกต่างไปจากกลุ่มอาชีพอื่นๆ

กลุ่มคนเก็บขยะยังชีพ หรือ กลุ่ม “คนหีบ” กลุ่มนี้ กลายเป็นพวกชายขอบของสังคมเมือง เพราะการใช้ทรัพยากรที่เป็นชายขอบของสังคม การต้องพึ่งพิงชายขอบของการผลิต รวมทั้งการอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เป็นชายขอบ หรือที่เรียกว่า “กลุ่มคนจนเมือง”

ดังนั้นสิ่งที่พวกเขาจะต้องเผชิญ นอกเหนือจากการคลุกคลีกับงานหนักและสกปรกแล้ว พวกเขายังต้องเผชิญกับปัญหาอื่น ๆ อีกมากมาย ไม่ว่าจะเป็นปัญหาที่อยู่อาศัย ปัญหาการไม่มีสาธารณูปโภคใช้ หรือต้องเสียค่าสาธารณูปโภคในราคาที่สูงกว่าปกติ ปัญหาสุขภาพที่เกิดจากการไม่มีความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรคร้ายที่เกิดจากขยะเป็นตัวแพร่เชื้อ ปัญหาการลดราคา ปัญหาการขาดพาหนะในการขนส่งสินค้าขยะไปจำหน่าย ปัญหาการเปลี่ยนแปลงราคาขยะ หรือแม้แต่ปัญหาปลีกย่อยอื่นๆ อีกมากมาย สำหรับปัญหาสำคัญๆ ที่เกิดขึ้นกับกลุ่มคนหีบกลุ่มนี้พอจะสรุปเป็นประเด็นได้ดังนี้

ปัญหาค่าครองชีพ

ปัญหาค่าครองชีพ เป็นปัญหาใหญ่สำหรับกลุ่มคนเก็บขยะยังชีพ เนื่องจากรายได้ไม่พอกับรายจ่าย เพราะนอกจากรายจ่ายในชีวิตประจำวันแต่ละวันแล้ว กลุ่มคนเก็บขยะยังชีพส่วนใหญ่ยังต้องจ่ายค่าเช่าที่ดินด้วย เพราะบ้านที่ปลูกอาศัยอยู่ในปัจจุบันถึงแม้ว่าจะเป็นบ้านของตนเอง แต่ก็ต้องเช่าที่ดินปลูก บางคนก็เช่าที่ดินของวัด

นอกจากนี้แล้วกลุ่มคนเก็บขยะยังชีพยังประสบกับปัญหาการจ่ายค่าสาธารณูปโภคที่แพงกว่าอัตราปกติ โดยเฉพาะค่าไฟฟ้า เพราะส่วนใหญ่จะพ่วงไฟฟ้ามาจากบ้านของคนอื่น เจ้าของบ้านจึงคิดค่าไฟฟ้าในอัตราที่สูงกว่าอัตราปกติของการไฟฟ้า

กลุ่มคนเก็บขยะยังชีพส่วนใหญ่จะมีรายได้หลักของครอบครัวจากการเก็บขยะไปจำหน่าย ซึ่งเป็นรายได้ที่ไม่แน่นอน บางวันอาจจะได้ขยะมากแต่ในขณะที่บางวันได้ขายน้อยมาก และรายได้ที่ได้มาก็ไม่ได้เป็นรายได้รายวัน แต่ประมาณ 3-7 วัน จะมีรายได้ครั้งหนึ่ง เพราะขยะที่เก็บมาได้จะเก็บรวบรวมเป็นกองไว้ ประมาณ 3-7 วัน ถึงจะนำไปจำหน่ายครั้งหนึ่ง เมื่อรายได้ไม่พอกับรายจ่ายก็ก่อให้เกิดปัญหาหนี้ยืมสินเกิดขึ้น

การเสี่ยงโชคก็เป็นอีกหนทางหนึ่งที่คนกลุ่มนี้คิดว่าเป็นทางออกที่ดีสำหรับการแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจของพวกเขา อย่างน้อยพวกเขาก็ยังมีความหวังว่า ในช่วงกลางเดือนหรือช่วงต้นเดือนพวกเขาอาจจะโชคดีโดยการถูกหวยก็เป็นได้

“เมื่อก่อนแหละปีเล่น เล่นที่ 300 แต่หว่างนี้ไม่ค่อยได้เล่น เวลาเล่นก็ซื้อเตาๆ ถูกบ้างไม่ถูกบ้าง ส่วนใหญ่ไม่ค่อยถูก หหว่างนี้ถ้าซื้อก็ซื้อไม่กี่บาท”

“ก่าเล่นบ้างแหละ ซื้อตามเพื่อน”

“หว่างนี้ไม่ค่อยได้เล่น ไม่ค่อยมีเบี่ยซื้อ”

“เล่นเหมือนกัน เผื่อถูก”

ปัญหาคนเดือน

หลายๆ คนที่มาเก็บขยะที่โรงงานกำจัดขยะแห่งนี้เป็นคนเดือน เพราะไม่มีบัตรประจำตัวประชาชน และไม่มีสำเนาทะเบียนบ้าน จึงก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมาหลายประการ โดยเฉพาะการสูญเสียโอกาสในการเข้าถึงหรือการสูญเสียสิทธิบางอย่างที่ควรจะได้รับ ไม่ว่าจะเป็นสิทธิทางการเมือง การศึกษา หรือสิทธิในเรื่องของสวัสดิการต่างๆ โดยเฉพาะสวัสดิการที่เกี่ยวกับการรักษาพยาบาล เช่น บัตรสงเคราะห์ บัตรทอง 30 บาทรักษาทุกโรค เป็นต้น เพราะการที่ไม่มีบัตรประจำตัวประชาชน และไม่มีสำเนาทะเบียนบ้าน ทำให้ไม่สามารถทำบัตรรักษาพยาบาลเหล่านี้ได้ และจากการศึกษาพบว่าผู้ที่ไม่มีบัตรประจำตัวประชาชนและสำเนาทะเบียนบ้าน ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่มาจากต่างอำเภอและจากต่างจังหวัด โดยผู้ที่มาจากต่างจังหวัดส่วนใหญ่จะไม่เคยกลับไปจังหวัดนั้นอีกเลย เนื่องจากเหตุผลหลายประการด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการค่าใช้จ่ายในการเดินทาง หรือไม่มีบ้านที่จังหวัดนั้นแล้ว เป็นต้น สำหรับผู้ที่ไม่มีบัตรประจำตัวประชาชนและสำเนาทะเบียนบ้านนั้น ส่วนใหญ่เป็นเพราะบัตรหายบ้าง บัตรหมดอายุบ้าง แล้วไม่ได้ไปติดต่อกับทางอำเภอหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อขอทำบัตรประจำตัวประชาชนและสำเนาทะเบียนบ้านใหม่ เนื่องจากกลุ่มคนเก็บขยะหลายคนไม่ได้ให้ความสำคัญกับตรงจุดนี้ และปล่อยให้วันงานจนถึงทุกวันนี้ จนในที่สุดก็ต้องกลายเป็น “คนเดือน” ไปโดยปริยาย

ปัญหายาเสพติด

ปัญหายาเสพติด นับเป็นปัญหาสำคัญอีกปัญหาหนึ่งที่พบในกลุ่มคนเก็บขยะยังชีพ จากการศึกษาทราบว่ายาเสพติดที่กลุ่มคนเก็บขยะยังชีพเสพส่วนใหญ่ ได้แก่ ยาม้า และ ใบกระท่อม จากการสังเกตพบว่า กลุ่มคนเก็บขยะส่วนใหญ่ที่อยู่ในวัยกลางคนทั้งผู้หญิงและผู้ชายจะกินใบกระท่อม โดยให้เหตุผลว่า เมื่อกินแล้วทำให้ไม่เหนื่อยและมีแรงที่จะเดินคุ้ยหาขยะ เพราะในแต่ละวันต้องเดินในบริเวณกองขยะเกือบตลอดทั้งวันและนอกจากใบกระท่อมแล้ว ก็ยังมีเรื่องของ

ยาฆ่าอีกด้วย ซึ่งมีหลายคนที่เคยติดยาฆ่ามาก่อน ก่อนที่จะมาทำอาชีพนี้ บางคนก็เลิกแล้วแต่ในขณะที่บางคนยังไม่เลิก

ปัญหาสุขภาพอนามัย

ในสภาพแวดล้อมที่เต็มไปด้วยกลิ่นเหม็น ฝุ่นละออง และเชื้อโรคนานาชนิด แน่แน่นอนว่า ย่อมเป็นสถานที่ที่เสี่ยงต่อการเกิดโรคต่างๆ อย่างแน่นอน หากไม่มีมาตรการป้องกันที่ดี บริเวณโรงงานกำจัดขยะแห่งนี้เป็นที่เสี่ยงต่อการเกิดโรคต่างๆ กลุ่มคนเก็บขยะที่เข้ามาเก็บขยะในบริเวณแห่งนี้มีอัตราเสี่ยงต่อการเกิดโรคค่อนข้างสูงมาก โดยเฉพาะโรคเกี่ยวกับระบบทางเดินหายใจและระบบทางเดินอาหาร เนื่องจากในบริเวณดังกล่าวเต็มไปด้วยกลิ่นเหม็นและฝุ่นละอองมากมาย และกลุ่มคนเก็บขยะที่เข้ามาเก็บขยะเกือบทุกคนไม่มีใครสวมใส่ผ้าปิดจมูก โดยส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่า “ไม่ถนัด”

นอกจากโรคเกี่ยวกับระบบทางเดินหายใจและระบบทางเดินอาหารแล้ว ยังพบว่ากลุ่มคนเก็บขยะยังชีพส่วนใหญ่เป็นโรคผิวหนัง โดยเฉพาะ กลาก เกลื้อน และยังมีบางคนป่วยด้วยโรคบางโรค ดังที่พี่คนหนึ่งเล่าให้ฟังว่า ก่อนหน้านี้มีพี่คนหนึ่งมาเก็บขยะ และเผชิญโดนเข็มฉีดยาของโรงพยาบาลที่รถขนขยะนำมาทิ้งไว้ดำ และได้เสียชีวิตในเวลาต่อมา ซึ่งพรรคพวกที่มาเก็บขยะต่างก็พูดเป็นเสียงเดียวกันว่าพี่คนนี้ติดเชื้อเอดส์จากเข็มฉีดยา จากกรณีดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความเสี่ยงต่อการติดโรคของกลุ่มคนเก็บขยะที่เข้ามาเก็บขยะในบริเวณ โรงงานกำจัดขยะแห่งนี้

การมาเก็บขยะที่นี้ค่อนข้างเสี่ยงต่อการติดโรคมก โดยเฉพาะขยะที่มาจากโรงพยาบาลต่างๆ เพราะโรงพยาบาลบางแห่งเมื่อนำขยะมาทิ้งไม่ได้มีมาตรการการจัดการที่ดี ไม่ได้มีระบบป้องกันใดๆ ดังนั้นหากเก็บขยะไม่ระวังก็อาจจะโดนเข็มฉีดยาดำและอาจจะทำให้ติดเชื้อได้ และขยะที่มาจากโรงพยาบาลส่วนใหญ่จะเป็นขยะที่สกปรกมาก และกลุ่มคนเก็บขยะส่วนใหญ่ก็ไม่นิยมสวมใส่ถุงมือ โดยให้เหตุผลว่าหยาบจับและคู่ยาขยะไม่สะดวก แต่ก็มีบางคนก็สวมใส่ถุงมือ แต่ก็ป้องกันได้ไม่มากนัก เพราะถุงมือส่วนใหญ่จะเป็นเนื้อพลาสติกหรือผ้าบางๆ บางครั้งเมื่อโดนเข็มฉีดยาดำก็ทะลุ ดังนั้นถุงมือจึงป้องกันได้ในระดับหนึ่งเท่านั้น

ปัญหาครอบครัว

ปัญหาครอบครัวเป็นอีกปัญหาหนึ่งที่พบเจอในกลุ่มคนเก็บขยะยังชีพ จากการพูดคุยทำให้ทราบว่าหลายๆ คน ที่มาเก็บขยะในบริเวณโรงงานกำจัดขยะแห่งนี้มีปัญหาครอบครัว โดยเฉพาะปัญหาการหย่าร้าง

สาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหาของคนหลิบ

สาเหตุของปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับกลุ่มคนหลิบกุ่มนี้ส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากการอยู่ห่างไกลจากจุดศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง และสังคมวัฒนธรรมทำให้กลุ่มคนหลิบกุ่มนี้ขาดอำนาจต่อรอง ขาดการศึกษา ขาดทักษะ ขาดเงินทุน ขาดเครื่องมือที่จะเข้าถึงอำนาจและทรัพยากรต่าง ๆ ถูกกีดกันออกจากระบบต่อรองอำนาจและการจัดการทรัพยากร และความมั่นคงในสังคม สิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ แก่คนกลุ่มนี้ จากการศึกษาคพบว่าคนกลุ่มนี้ทุกคนมีการศึกษาอยู่ในระดับต่ำหรือบางคนไม่มีโอกาสได้เข้ารับการศึกษาในระบบเลย ระดับการศึกษาสูงสุดของคนกลุ่มนี้ที่พบเจอ คือ จบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในขณะที่บางคนไม่มีโอกาสได้รู้หรือได้สัมผัสด้วยตัวเองเลยว่าบรรยากาศการเรียนการสอนในห้องเรียนเป็นอย่างไร เพราะไม่มีโอกาสได้เรียนหนังสือ จากการที่ด้อยโอกาสทางด้านการศึกษาตนเองได้ส่งผลให้คนกลุ่มนี้ด้อยโอกาสด้านอื่นๆ ตามไปด้วย

“ป่าไม่มี ป่าเขียนหนังสือไม่เป็น อ่านกะไม่ออก ไม่รู้เปิดพรีอ ถึงไม่มีเบี่ยอไปฝากกัน”

“เขียนให้ทีตะ ทีเขียนไม่เป็น”

“ช่วยจคให้ทีนะ เขียนหนังสือไม่ถูก พอดีเขาอีกินข้าวกัน ให้ไปซื้อมาให้แต่จำไม่ได้”

“บางครั้งก็ขาดเรียนมาเก็บ ไม่ได้ไปโรงเรียน เพราะแม่ไม่มีเงิน”

“ครูเขาไม่รู้หรือก เขาไม่ใช่สนใจนึ ถึงรู้เขาก็ไม่มาตามหรือก ทีนี้สกปรกจะตาย ครูเขาไม่ตามเข้ามาหรือก”

“พี่ไม่มีบัตรประชาชน เวลาไปติดต่ออะไร ติดต่อไม่ได้ ไม่รู้จะไปทำบัตรที่ไหน หลายคนที่อยู่ในนี้ก็ไม่มีบัตรประชาชน”

เสียงเพรียกจากกลุ่มคนหลิบ

จากปัญหาต่างๆ ที่ต้องประสบทำให้กลุ่มคนหลิบกุ่มนี้มีความต้องการในการเข้าถึงหรือในการได้รับความช่วยเหลือต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาคเอกชนหรือหน่วยงานภาครัฐ สิ่งที่สำคัญที่สุดที่กลุ่มคนหลิบกุ่มนี้ต้องการก็คือ “ความมั่นคงในการดำเนินชีวิต” โดยให้พวกเขาได้มีโอกาสในการขยับตัวเองเข้ามาสู่พื้นที่ที่เป็นจุดศูนย์กลางของสังคม ไม่ใช่ปล่อยให้พวกเขาอยู่ชายขอบอย่างนี้ตลอดไปตามลำพัง เพราะพวกเขาเองไม่มีกำลังเพียงพอที่จะ

ขยับตัวเองเข้ามาสู่จุดศูนย์กลางของสังคมได้ แต่เมื่อใดก็ตามหากมีแรงเสริมจากผู้ที่กำลังเพียงพอก็คงพอที่จะช่วยขยับพวกเขาให้หลุดพ้นจากชายขอบเข้ามาสู่พื้นที่ที่เป็นจุดศูนย์กลางได้

“อยากให้ช่วยเหลือในเรื่องการศึกษาของลูก ๆ เพราะอยากให้ลูก ๆ ได้มีการศึกษาที่ดี ๆ จะได้ไม่ต้องมาทำงานเก็บขยะเหมือนตน”

“อยากให้รัฐเข้ามาช่วยเหลือในเรื่องของการบรรจุนาน จะได้มีงานทำ ไม่ต้องมาเก็บขยะ อยากให้รัฐช่วยในเรื่องของการมีงานทำ เพื่อชีวิตที่ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ทุกวันนี้”

“อยากให้เข้ามาช่วยเหลือเกี่ยวกับการบรรเทาความทุกข์ร้อนของพวกเขา เพราะบางครั้งรายได้ไม่พอกับรายจ่ายภายในครอบครัว และอยากให้ช่วยในเรื่องของยารักษาใจ”

“ถ้าเกิดมาสัมภาษณ์แล้วจะให้อะไร ก็แค่ขอรองเท้าบูทกับถุงมือก็พอ”

“อยากให้รัฐช่วยเหลือเกี่ยวกับเรื่องการศึกษาของบุตร ถ้ารัฐช่วยเหลือตรงนี้ได้ก็จะยิ่งดี”

“ต้องการให้ทางรัฐบาลเข้ามาช่วยเหลือมากที่สุดก็คือในเรื่องของทุนการศึกษาของลูก ๆ ที่กำลังอยู่ในระหว่างการศึกษา”

“อยากให้ช่วยเหลือ อย่าให้क्रาคา”

“อะไรก็ได้ ที่ได้ต่างค์”

“กลัวโดนประมุขกองขยะ แล้วไม่สามารถมาเก็บขยะได้”

ทางออก

ทางออกที่ดีที่สุดสำหรับกลุ่มคนเหล่านี้นี้ คือ รัฐหรือทุกๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะต้องพยายามเบียดขับคนกลุ่มนี้ ให้ออกจากพื้นที่ที่เป็นชายขอบให้เข้ามาสู่พื้นที่ที่เป็นจุดศูนย์กลางทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ไม่ควรเบียดขับคนกลุ่มนี้ออกไปสู่พื้นที่ที่เป็นชายขอบมากยิ่งขึ้นไปอีก เพราะมิฉะนั้นแล้วคนกลุ่มนี้อาจจะตกขอบไปเลยก็ได้ ซึ่งจะก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมามากมาย

ส่วนหนึ่งของทางออก

1. การเผยแพร่ให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรคภัยที่เกิดจากขยะเป็นตัวแพร่เชื้อ เพื่อให้พวกเขาสามารถประกอบอาชีพได้บนพื้นฐานของความปลอดภัย
2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสร้างสาธารณูปโภคที่จำเป็นในบริเวณโรงงานกำจัดขยะแห่งนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งห้องน้ำห้องส้วม เป็นต้น
3. ส่งเสริมด้านการประกอบอาชีพเสริม เพื่อเป็นการเพิ่มพูนรายได้อีกทางหนึ่งให้กับกลุ่มคนหัตถ์กลุ่มนี้
4. วัฒนธรรมให้กลุ่มคนหัตถ์เห็นความสำคัญของการศึกษา เพื่อรุ่นลูก รุ่นหลานจะได้มีโอกาสในการเข้าไปอยู่ในพื้นที่ที่เป็นจุดศูนย์กลางทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม มีต้องสืบเชื้อสายความเป็น “คนชายขอบ” หรือ “คนหัตถ์”
5. สังคมต้องเปิดใจกว้างไม่ควรจำกัดโอกาสของพวกเขาในการเข้าถึงสวัสดิการหรือทรัพยากรต่างๆ ทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

ฯลฯ